Kunigo ALFONSO LIPNIŪNO-vieno žymiausių Lietuvos eruditų, pamokslininkų, tautos dvasios vadų Golgotos keliai Štuthofo konclageryje ir paskutinieji gyvenimo metai, sugrįžimas šventojon Marijos žemėn

...O Lietuva bus kaip tas duonos kepalas, kurį raikys, dalinsis, viens kitam plėš iš rankų ir draskys.

JUSTINAS MARCINKEVIČIUS. „MINDAUGAS"

Aš kenčiu ir mirštu. Betgi aš prisikelsiu. Be mirties nėra prisikėlimo. Ir mes visi. Ir tauta, kuri kenčia ir apmirusi, kelsis kaip pergalėtoja.

IŠ DIDŽIAJAM PENKTADIENIUI PARUOSTO, BET NEPASAKYTO KUNIGO ALFONSO LIPNIŪNO PAMOKSLO

Ne toks jau didelis tas lietuviškai kepalas: vieną jo briaunelę Baltijos vanduo mirko, antroji prie Šešupės prigludusi, dar kita briaunelė Pasvalio žemės kviečiais kvepia. Bet kiek tas kepalas amžių amžiais svetimųjų laupytas! Kiek jos trupinėliu išniekinta, sumindžiota, po pasaulį išbarstyta. Apie du tokius trupinėlius, du mūsų tautos kankinius — kunigą Alfonsą Lipniūną ir inžinierių Antaną Sapalą, jų gyvenimą, kančią, mirtį, palaikų tėvynėn parvežimą čia ir bus kalbama.

LIETUVA JIS TURĖJO. . .

Pirmoji kilni krikščioniškoji misija jau atlikta: po ilgu kelionių, ieškojimu Vladimiro kalėjimo kapinėse Vilniaus arkivyskupo Mečislovo Reinio palaikų, jų neradus, iš bendros kankiniu kapo duobės parvežta sauja žemės ir iškilmingai pašventinta Vilniaus Arkikatedroje bazilikoje.

— O dabar reikėtų kunigu Lipniūnu pasirūpint), — man pasakė garbingi Vilniaus dvasininkai. Ir pasiūlė: jūs jau turite šiokią tokią patirtį, tai gal imkitės šios šventos misijos.

Kunigas Alfonsas Lipniūnas. Kodėl su tokia didele meile ir pagarba apie jį atsiliepia senieji Lietuvos. ypač Vilniaus, inteligentai?

Pasvalio žemės sūnus. Devintasis neturtingų valstiečių Šeimos vaikas, jau mokslo metais užsidirbęs duoną ne tik sau, bet ir dviem besimokantiems savo broliams. Kauno kunigų seminarijos klierikas. Vytauto Didžiojo universiteto ir Paryžiaus katalikų instituto studentas. Panevėžio katedros vikaras. Va, nuo čia ir prasideda jo didžioji, žmonijos labui skirta veikla. Važinėja po kaimus skaitydamas paskaitas jaunimui tikėjimo ir dorovės klausimais. Tomis paskaitomis, pašnekesiais patraukia į save pavasarininkus, ateitininkui, kaimo ir miesto jaunimą. Kai Lietuvos vyriausybė uždraudžia viešą ateitininkų veiklą mokyklose, kunigas A. Lipniūnas veikia pogrindyje. Nepaisydamas protokolų, tardymu, baudų, jis viešai gina katalikiškuosius principus.

O vėliau, sovietinės ir nacių okupacijos metais, jis, Vilniaus kunigu seminarijos profesorius. tuo pačiu principu gina lietuvybe. Aušros Vartų koplyčioje bei Šv. Jono bažnyčioje sako ugningus pamokslus, kurių pasiklausyti sekmadieniais susieina ne tik tikintieji, bet ir indiferentai. Buvę jo studentai. Vilniaus kunigu seminarijos auklėtiniai dar ir dabar prisimena atvejus, kai kunigas A. Lipniūnas, nešdamasis po pažastim iš pašto pasiimtą siuntinėlį tuoj pat kviesdavosi pas save sutiktus neturtingus klierikui ir visa. kas jame būdavo, jiems išdalydavo. Nacių okupacijos metais jis renka aukas ir šelpia tremtinių šeimai, sužeistus karius. ligonius, studentus, moksleivius ir kitus vargstančius.

Atgaivina slaptą kataliku veikla. Kovoja, kad nė vienas Lietuvos žmogui, ypač jaunuolis nebūtu svetimųjų išvežtas darbams. Už tai 1943 metų kovo 17 dieną kunigai A. Lipniūnas, drauge su didele lietuvių inteligentų grupe nacių areštuojamas, išvežamas į Štuthofo koncentracijos stovyklą ir pasmerkiamas lėtai mirčiai.

Šventai misijai pakviesta, tuoj pat skambinu į buvusią Lietuvos SSR Užsienio reikalu ministeriją. Konsuliniame skyriuje sužinau: reikia labai nedaug — ii miesto valdžios, kur numatoma laidoti parvežtus A. Lipniūno palaikus, gauti sutikima. O tada ministerija išduot vizas ir kitus reikalingus dokumentus.

Vilniečiai inteligentai teigė, kad geriausia būtų kunigą A. Lipniūną palaidoti mūsų tautos panteone Rasų kapinėse. Bet išaiškėjo viena aplinkybė: prieš daugel metų buvęs Panevėžio vyskupas Kazimierai Paltarokas privedė prie Katedros jauną kunigėlį Juozą Antanavičių ir pasakė: tau reikės surasti svetur palaidoto kunigo Lipniūno palaikus. Juos parvežti ir čia, prie šito gluosnio, palaidoti. Si aplinkybė dabar taip pat uždegė dabartini Panevėžio katedros kleboną į vykdyti vyskupo norą.

Naujai rūpestis. Turėjome žinių. kad Lenkijoje, Pucko kapinėse, kur palaidotas kunigas Alfonsas Lipniūnas ilsisi ir kitas Štuthofo koncentracijos stovyklos kalinys — Antanas Sapalas. Chemijos inižinierius. Vytauto Didžiojo universiteto studentu ateitininkų korporacijos valdybos pirmininkai. Reikėtų ir jo palaikus parvežti. Bet kur laidoti? Kur Sapalo tėviškė? Ir juodų minčių švystelėta: gal juo nesirūpinti, gal palikti, jei Čia jis nieko neturėjo. Kai kurie giminaičiai tam taip pat pritarė. Girdi, turim kapo nuotrauką, jis tenai prižiūrimas, tai kam čia dar kaitintis.

Skubu pas ligoninėje gulinti kunigą Vaclovą Aliulį patarimo.

— Parvežti! Būtinai parvežti! — paklode užsidengdamas akis, sako kunigas. — Tai kas. kad jis neturėjo artimųjų. Lietuvą jis turėjo.

Kai po pertraukėlei kunigas atidengė paklode, paakiuose pamačiau dar nenudžiūvusią ašarą. Šita ašara suteikė daugiau jėgų ir noro imtis rimto žygio.

...Prienai. Ak tie veiklieji, don rajono Sajūdžio žmonės! „Atgimimo bangoje" vos išgirdė apie A. Sapalo giminių paieškas, tuoj atsiliepė. "Mes ne giminės, ir net nepažįstami, — sakė mokytoja Danutė Dvilinskaitė-Laukienė, bet mes norime jį parsivežti ir turėti tautos kankinio kapą. Prienų žemėje praėjo A. Šapalo varginga vaikystė. Prienų kapinėse jo motina palaidota."

Vėl skambinu Užsienio reikalų ministerijon konsulinio skyriaus vedėjui C. Medekšai. Gražiais žmonių norais džiaugiuosi, patarimo klausiu. Būčiau neprincipinga žurnalistė, jei nepasakyčiau, kas vyko toliau. Iš pradžių šios garbingos ištaigos vyrai mane išklausė, pasakė, kad reikia tų pačių dokumentų kaip ir dėl A. Lipniūno, o vėliau pradėjo Šaukti. Girdi, kas čia dabar su tais kaulais dedasi? Veža ir veža iš visur, lyg norėtų jais Lietuvą nusėti. Pinigus švaisto. O toliau pridūrė: na, o apie jus susidariau nuomone, kad darbo neturite. Vaikus augintumėte daugiau naudos turėtumėt.

Su manim kalbėdamasis pareigūnas plūdosi ir plūdosi. Po kiekvieno jo "po velniu!" lenkiau pirštą. Užlenkiau devynis. Tiek kartų jis "palaimino" mano ir tikinčios tautos troškimą.

Bandžiau aiškintis. Šalčiau, esu žurnalistė. Gindama žmones, nepaėmiau iš jų nė mažiausio atlyginimo. Tai kodėl dabar šis valdininkas laiko mane Franku Kruku, ieškančiu asmeninės naudos?

Skaudu buvo. Ir kaip gerai, kad, padėjusi telefono ragelį, tuoj prisiminiau vieną neseną atvejį.

...Vladimiras. Antrą kartą nuvykusi ieškoti arkivyskupo M. Reinio palaikų, sėdžiu srities milicijos viršininko N. Traunikovo kabinete. Pagyvenęs, inteligentiškos išvaizdos pareigūnai pridžada: jei tik rasime kapą, jis padės parvežti i Lietuvą palaikus. O vėliau, uždėjęs ranką ant mano baltos galvos, pasako:

— Aldona Baltramiejevna, didžiuojuosi jūsų tauta ir jumis, kad taip gerbiate mirusius.

Rusas didžiuojasi. O lietuvis? Ir kaip gerai, kad vėliau, tvarkydami kelionės reikalui, su šituo lietuviu nebesusitikome. Mums labai nuoširdžiai padėjo kiti Užsienio reikalų ministerijos tarnautojai.

ROŽĖS ANTANUI BARANAUSKUI

Mūsų rankose leidimai išvykti į Pucką. Lenkiški zlotai. Žemėlapis su keliais ir vieškeliais į Baltijos pakrantėje prisišliejusį žvejų miestą. Mūsų susitikimo vieta — Prienai. Ekspedicijoje: šio rajono Sąjūdžio atstovas — Mindaugas Polekauskas su vairuotoju Juozu Karpavičium. Aštuoniasdešimtmetė kunigo A. Lipniūno sesuo Apolonija Jankevičienė su sūnum Kazimieru. Panevėžietis Adolfas Ginaitis su filmavimo aparatu. Ir šios ekspedicijos siela Panevėžio katedros klebonas Juozas Antanavičiui. Kokią nepaprastą reikšme šioje kelionėje turėjo jo balta kunigiška apykaklė: tik pastebės kas ją ant kaklo, tuoj visi keliai atsiveria,

...Prieš kelione kai kas patarė: įsidėkit tą ir tą, tenai „eina" tas ir

ALFONSAS **LIPNIŪNAS.** Prieška-

tas. Ir kaip tą einamą daiktą ..prakišti", kaip paslėpti nuo muitinės darbuotojų akių, mokė. Juk į Lenkiją važiuojate.

Ir juokinga, ir graudu. Važiuojame šventam darbui, o siūlomi tokie dalykai. Mūsų krepšiuose tik maisto atsargos. Mašinoje du cinkuotos skardos karstai. Širdyse didelis troškimas įvykdyti kankinių norą — nors po mirties sugrįžti į tėvyne. Įlipo muitinės mergaičiukė į mašiną, atidengė tuščią karstą, išgąstingai nusipurtė ir pasakė: važiuokite!

Jau ir Lenkija. Tegul ir kiek i šalį, bet kaip neaplankyti Punsko lietuvių. Gražia šnekta šnekėdami, kviečia jie mus į namus, nakvyne siūlo. Vaišina, apie Lietuvą klausinėja.

Parapijos kleboną P. Dirmeiką aplankome. Bet jau įsikūręs tas lietuvis kunigas, tai įsikūręs. Vargu ar kurioje nors Lietuvos klebonijoje tiek prabangos. Erdvūs svečių kambariai. Juose spalvoti televizoriai, brangūs indai, paveikslai. Ir tu svečių čia nemažai lankomasi — storiausia knyga atsiliepimais išmarginta.

Kieme alpinariumai, rožynai. Tik bažnyčią, ypač šventorių, tai jau galėtų ir gražiau papuošti — čia nė vienos gėlelės, nė vieno medelio nėra pasodinta.

. . .Seinai. Baltutėlė katedra. Labai brangi ji mums — čia, svetur, vyskupas Antanas Baranauskas ilsisi. Įeiname. Dešinėje, koplyčioje — balta memorialinė lenta. Liūdna: gražiausia lietuvių kalba parašyto „Anykščių šilelio" autorius nenusipelnė prie savo kapo nė vieno lietuviško žodžio.

Prie užrakintos koplyčios tvorelės padėjome ii Lietuvos atvežtų rožių puokštę ir palikome didįjį mūsų tautos dainių.

Susitikome katedros kleboną. Norėjom jo šio to paklausti, paprašyti. Bet šis tik padavė ranką ir, nesakęs nė žodžio, nuskubėjo toliau.

MIRTIES PROCESIJA

Vingiuoti keliai. Daug smulkių ežerėlių. Skurdokos valstiečiu sodybos. Juodos nudegintų ražienų juostos — palydovai, sutinkantys ir palydintys mus i tikslą.

Olštynas. Gdanskas. Gdynia. Sopotas. Pagaliau mūsų tautos kankinių kančios bei mirtiei vieta — Štuthofas.

I šitą „Dievų mišku" vadinamą vietą, drauge su rašytoju Saliu Sruoga, mokytoju Zigmu Masaičiu, gydytoju Antanu Starkumi, žurnalistu Rapolu Mackoniu, didele grupe kitų Lietuvos inteligentų naciai 1943 metais atvežė ir kunigą Alfonsą Lipniūną bei inžinierių Antaną Sapalą.

Dabar šios stovyklos nebėra. Dalyje jos — muziejus. Mes vaikštome po jį tylomis, susikaupę, tartum matydami prieš save kaliniu klumpių išmintas pėdas, girdėdami skausmingą jų dejonę, kankinančius atodūsius.

Mediniai mirties vartai tu sarqybinių bokšteliais viršuje. Dešimtys tūkstančių iškankintų, išjuoktų, išbadėjusių pasmerktųjų perėjo šiuos vartus. Iš Lenkijos, Olandijos, Prancūzijos, Lietuvos, Belgijos, Graikijos, kitų pasaulio šalių. Skaičiai: per šešerius metus čia buvo sunaikinta 65 tūkstančiai kalinių. Apie 50 tūkstančių buvo likę stovykloje — juos reikėjo sunaikinti.

Tiek kankinęs, tiek išmarinęs nekaltų žmonių, Štuthofas frontui artėjant ištuštėjo. 1945 metų sausio 25-osios naktį stovykloje prasidėjo kalinių evakuacija. Stumdomi, mušami, nabepaeinantys Šaudomi vietoje, kaliniai buvo varomi toliau nuo fronto Baltijos jūros link. Šioje mirties procesijoje ėjo ir kunigai A. Lipniūnas. Stovykloje visą laiką raminęs ir guodęs kitus, šį kartą susigūžęs, galvą panarinęs, tik ties savim žiūrėdamas, smulkiais žingsniais keliavo.

ANTANAS SAPALAS. Prienų ,, Žiburio" gimnazijos gimnazistas

Kai kurie kaliniai nešėsi ant pečių ryšulėlius su maisto atsargomis. Nešė ryšulėlį ir Alfonsas. Bet kas jame galėtu būti, jei paskutinį duonos žiaubarėlį jis jau buvo atidavęs alkstantiesiems? Tik kai nuo pečių jį numetė, kai atrišo, pasimatė jo brangenybei: pundelis užrašų. kelios knygos, priemones mišioms laikyti.

Šioje mirties procesijoje ėjo ir kunigas Stasys Yla, kuris yra parašęs atsiminimų, apie kančios draugą Alfonsą Lipniūną.

Iš daug dienų keliavusiųjų, o jų kolonoje buvo daugiau kaip aštuoni šimtai, gyvi liko tik ketvirtadalis. Krito kelio pakraščiuose, buvo nušauti. Kunigas A. Lipniūnas išliko gyvas. Kaip džiaugėsi, kai kelionei pabaigoje prie jo prisijungė kitoje kolonoje ėjęs A. Sapalas, į ienas, medžiais apaugusias Pucko kapines atėję, susėdo abu jie akiniuoti idealistai ant paminklų pailsėti, turbūt nepagalvodami, kad po mėnesio jie abu atsiguls šalia vienas kito, O tik prieš kelias dienas šioje kelionėje A. Lipniūnu suėjo keturiasdešimt metų. A. Šapalas buvo šešeriais metais jaunesnis.

Puckas. Baltijos bangų skalaujamas. apie šešiasdešimt kilometru nuo Štuthofo nutolęs, uostamiestis. Tai čia susidoroti su savo aukomis ketino fronto užpulti nacių vadeivos — suvaryti kalinius į laivus, juos išvežti į Vokietiją arba nuskandinti jūroje. Tarybinės armijos kariai išvadavo pasmerktuosius, tačiau nuo mirties daug jų neišgelbėjo. Pucko kapinėse stovi didingas monumentas: čia bendroje duobėje palaidota šimtai Štuthofo koncentracijos stovyklos kalinių, nuo išsekimo, ligų mirusių šiame mieste. Lenkaltų žmonių. Štuthofas frontui artėjant ištuštėjo. 1945 metų sausio 25-osios naktį stovykloje prasidėjo kalinių evakuacija. Stumdomi, mušami, nabepaeinantys Šaudomi vietoje, kaliniai buvo varomi toliau nuo fronto Baltijos jūros link. Šioje mirties procesijoje ėjo ir kunigai A. Lipniūnas. Stovykloje visą laiką raminęs ir guodęs kitus, šį kartą susigūžęs, galvą panarinęs, tik ties savim žiūrėdamas, smulkiais žingsniais keliavo.

Kai kurie kaliniai nešėsi ant pečių ryšulėlius su maisto atsargomis. Nešė ryšulėlį ir Alfonsas. Bet kas jame galėtu būti, jei paskutinį duonos žiaubarėlį jis jau buvo atidavęs alkstantiesiems? Tik kai nuo pečių jį numetė, kai atrišo, pasimatė jo brangenybei: pundelis užrašų. kelios knygos, priemones mišioms laikyti.

Šioje mirties procesijoje ėjo ir kunigas Stasys Yla, kuris yra parašęs atsiminimų, apie kančios draugą Alfonsą Lipniūną.

Iš daug dienų keliavusiųjų, o jų kolonoje buvo daugiau kaip aštuoni šimtai, gyvi liko tik ketvirtadalis. Krito kelio pakraščiuose, buvo nušauti. Kunigas A. Lipniūnas išliko gyvas. Kaip džiaugėsi, kai kelionei pabaigoje prie jo prisijungė kitoje kolonoje ėjęs A. Sapalas, į ienas, medžiais apaugusias Pucko kapines atėję, susėdo abu jie akiniuoti idealistai ant paminklų pailsėti, turbūt nepagalvodami, kad po mėnesio jie abu atsiguls šalia vienas kito, O tik prieš kelias dienas šioje kelionėje A. Lipniūnu suėjo keturiasdešimt metų. A. Šapalas buvo šešeriais metais jaunesnis.

Puckas. Baltijos bangų skalaujamas. apie šešiasdešimt kilometru nuo Štuthofo nutolęs, uostamiestis. Tai čia susidoroti su savo aukomis ketino fronto užpulti nacių vadeivos — suvaryti kalinius į laivus, juos išvežti į Vokietiją arba nuskandinti jūroje. Tarybinės armijos kariai išvadavo pasmerktuosius, tačiau nuo mirties daug jų neišgelbėjo. Pucko kapinėse stovi didingas monumentas: čia bendroje duobėje palaidota šimtai Štuthofo koncentracijos stovyklos kalinių, nuo išsekimo, ligų mirusių šiame mieste. Len-

PUCKE MENA KUNIGĄ ŠVIESUOLĮ

ELEONORA JANKOVSKAJA-HOFMAN, Buvau paauglė, kai pas mus apsigyveno iš Štuthofo atvykęs kalinys kunigas Alfonsas Lipniūnas. Mama jam užleido vieną kambarėli. Prie sienos buvo jo lova, pne lango — staliukas, ten kunigas laikydavo šventas mišias. Dirbo ligoninėje. Ten daug žmonių mirė iš bado. Kunigas rinko ii miesto gyventojų drabužius, juos keitė į duoną ir dalijo badaujantiems. Apsikrėtė dėmėtaja šiltine. Kančios sekmadienį besimelsdamas šaltoje bažnyčioje, persišaldė, susirgo plaučių uždegimu. Keletą dienų gulėjo pas mus, o paskui ligoninėje. Lankyti ligonio niekas neįleisdavo, bet mes su sesute vis tiek kas vakarą pas jį prasibraudavome.

Sirgo gal dešimt dienų. Labai norėjo pasveikti, į Lietuvą sugrįžti. Apie kunigo darbą mamai kalbėdavo. O kai jau vijai nusilpo, jai prasitarė: „Tiek ruoštasi, tiek laukta, tiek tikėtasi, o dabar reikės mirti..."

Mirė 1945 metų kovo dvidešimt aštuntąją, Didžiojo trečiadienio vidurdienį.

Pucko ligoninė. Palata, kur anksčiau buvo ligonines koplytėlė. Iš jos kunigui A. Lipniūnui nešdavo šventą komuniją. Dabar ji horizontaliai pertverta. Pirmame aukšte — chirurginis įkyrius, antrame — gimdyvių palata. Ir nors čia lankytis griežtai draudžiama, gydytojos leidžia man pabūti viduje, mintimis ir šventais jausmais pagyventi.

Nuo buvusios koplytėlei — trečioji palata. Joje kunigai A. Lipniūnas mirė. Štai kaip paskutinei jo gyvenimo minutei aprašo profesorius Stasys Yla:

„Alfonsas atsigrįžta į mane, nori kažką pasakyti. Lūpos juda, akys įsitempusios. Pasilenkiu prie jo visai arti — gal išgirsiu, gal suprasiu jo paskutinį žodį. Nieko! Užikosėja ir užspringsta. Akys užsimerkia. Kaktoje pasipila prakaitas. Valandėlę atsigauna. Vėl žiūri į mane, bet lūpos nebebando judėti. Tik blakstienoje pakimba dvi didelės ašaros ir pamažu nurieda skruostais. Glostau ranką, bandau raminti. Kai tos ašaros pasiekia lūpas, akys visai užgęsta. Sudėjau jo rankai ant krūtinės, peržegnojau ir liejau,

Be Alfonso buvo neįsivaizduojama mūsų draugystė. Jis visada buvo mūsų akyse, mūsų širdyse. Tiesus, ištikimas, nuoširdus Niekada jis neįsižeis, niekada paslapčių nepasakys. Jam nebuvo priešo, o draugas — kiekvienas".

TERESA BORHERT, 1946 metu kovo pradžioje tarybinė armija užėmė Pucką. Po savaitės aš, trylikametė mergaičiukė, nuėjau dirbti į ligoninę. Mat tarybiniai kareiviai labai nedorai elgėsi su moterimis ir mergaitėmis — įsilauždavo į namus ir jas prievartavo. Bijodama palikti namie vieną, mama ir vesdavosi mane su savim.

Pucke tuo metu buvo tik viena ligoninė. Iš Štuthofo atvarius labai daug silpnų kaliniu, visų ligonių sutalpinti ji negalėjo. Vietos valdžia kitai ligoninei davė du nusavintus namus, bet nebuvo kam jos steigti. Šio darbo ėmėsi kunigas A. Lipniūnas, J. Ramašauskas ir A. Sapalas. Jie iš miesto gyventojų rinko lovas, čiužinius, patalynę. Dieną tempė juos į antrą aukštą, o vakarais ir naktimis ėjo per kambarius. slaugė ligonius lyą kokie gydytojai ar sanitarai, nes tokių ligoninėje dar nebuvo. Visada buvo pakilios nuotaikos, eilėraščius mums skaitė. Bet praėjus dviem savaitėm nuo Lipniūno mirties, Šapalas taip pat užsikrėtė šiltine ir mirė, Per laidotu-ves žmonės verkė, lyg tu tikru broliu skirtųsi.

KRYŽELIS IR ŽIEDAS SU INICIALU

Ne su išskėstomis rankomis mus pasitiko TSRS generalinis konsulas Gdanske. Priešingai, pasakė. kad palaikus bus galima išsikasti tik po kelių mėnesių, kai atšals. O tam darbui pasiūlė lokius padėjėjus, kuriems reikės mokėti tūkstančius rublių. O mūsų piniginėse — tik beverčiai zlotai.

Ir čia dabar noriu išsakyti pačius gražiausius dėkingumo ir pagarbos jausmus lenkams, Pucko dvasininkams.

Bažnyčios klebonas prelatas J. Felskij iš storos metrikų knygos mums išrašo A. Lipniūno ir A. Sapalo mirties liudijimus. Sanitarinės inspekcijos leidimus padeda gauti, darbininkui paminklui nukelti suieško. O vėliau...

...Nedidelė, aptriušusi popierinė dėžutė. Ant jos — tuometinio Pucko parapijos klebono F. Tichederio ranka užrašas: „Perduoti Lietuvos dvasininkams".

— Po remonto rūsiuose užmestą radome, — paduodamai dėžute, sako klebonas.

Jaudindamiesi, drebančiomis rankomis ją atidarome. Tai dalis brangenybių, kunigo A. Lipniūno neštų iš stovyklos. Parkeris. Pieštukas su gumute gale. Dantų šepetėlis. Skutimosi peiliukai. Mažytės lietuvišką ir latviška vėliavėlės. Iš atvirukų su Pažaislio bažnyčios vaizdais pasiūta dėžutė. Žiedai, kryželis su lagerininko numeriais. Ant kryželio įrėžta: 21332. A. L. Taip pat skaičius: 25—1943 (tą dieną kunigas buvo areštuotas). Ant žiedelio akutės raudonas trikampis, jame raidė „L".

Suskilusiais stiklais akiniai. Ištraukos iš knygų, pamokslų konspektai. Tai ir visa, kas liko iš šio toli nuo Lietuvos tėvynės mirusio kankinio gyvenimo.

Kaip švenčiausią brangenybę, kaip talismaną kunigas J. Antanavičius paima šią dėžutę į rankas. Kai Panevėžio katedroje jis įsteigs bažnyčios muziejų, šiai relikvijai atsiras garbingiausia vieta. Ir ne tik ji primins kunigą A. Lipniūną.

Kai viešėjome pas Eleonora Hofman, ji parodė ii kunigo gautą dovaną. Mažas kieto metalo skydelis. Vienoje jo pusėje — kryželis kitoje — inicialai: „Štuthofas. 1944-X-30. A L" Matėme, kaip brangi jai ši dovana, todėl nedrįsome prašyti. Bet atėjusi į kapines atsisveikinti, Eleonora atnešė šį talismaną ir pasakė: "Man jis brangus, sūnui jau pigesnis, o anūkui gal visai jo nereikės. Paimkite!"

Su labai didele meile žiūrėjo į mus ir kiti Pucko gyventojai, Kaip nuostabu švelnumo, pasiaukojimo ir meilės pavyzdį prisimename vienuoles seseris elzbietietes. Dešimt šių pasišventusių moterų gydytojų, medicinos seserų bei paprastų darbininkių globoja ir slaugo apie du šimtus invalidų, beviltiškų ligonių. Ligoninėje nepaprastai švaru, tvarkinga, vienuolės pasitempusios, mielos, geros.

Kapas po verkiančiu gluosniu

ALDONA KUDŽMAITĖ